

Warszawa, 12-05-2025 r.

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Marcin Wiącek

VII.713.1.2023.BR

Pani

Hanna Wróblewska

**Minister Kultury i Dziedzictwa
Narodowego**

**Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa
Narodowego**

ePUAP

Szanowna Pani Minister,

pismem z 12 lutego 2024 r. zwróciłem się do ówczesnego Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego (dalej jako: MKiDN) z prośbą o podjęcie prac legislacyjnych zmierzających do umożliwienia udostępnienia materiałów archiwalnych, o których mowa w art. 16b ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (Dz. U. z 2020 r. poz. 164 ze zm.; dalej jako: ustawa archiwalna), dla celów naukowych, w sposób umożliwiający w praktyce prowadzenie badań, przy jednoczesnym uwzględnieniu konieczności poszanowania prawa do prywatności. Moje wystąpienie pozostało jednak bez odpowiedzi.

Mając na uwadze okoliczność, że powyższy problem pozostaje aktualny, działając na podstawie art. 16 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz. U. z 2024 r. poz. 1264 ze zm.), ponownie zwracam się do Pani Minister z uprzejmą prośbą o podjęcie prac legislacyjnych, a także poinformowanie mnie o zajętych stanowisku.

Pragnę wyjaśnić, że na opisany problem moją uwagę zwróciło Polskiego Towarzystwo Historii Prawa, które wskazało na ograniczenie wolności badań naukowych, będące

konsekwencją zmian w zakresie udostępniania materiałów archiwalnym w związku z wejściem w życie ustawy z dnia 25 lutego 2016 r. o ponownym wykorzystywaniu informacji sektora publicznego (Dz. U z 2016 r. poz. 352 ze zm.)¹.

Na pierwsze wystąpienie w tej sprawie z 2023 r., ówczesny MKiDN odpowiedział, że z uwagi na kończącą się kadencję Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej, realizacja postulatu w najbliższym terminie nie była możliwa. Jednocześnie zapewniono, że zostanie przeprowadzona analiza celowości zaproponowanych zmian legislacyjnych oraz zostaną przedstawione rozwiązania, które rozwiążą problem dostępności materiałów archiwalnych w archiwach państwowych.

Warto przypomnieć, że obecnie, zgodnie z art. 16b ust. 2 ustawy archiwalnej, materiały archiwalne wskazane w tym przepisie są udostępniane po upływie określonego czasu. W szczególności dostęp do aktów notarialnych i dokumentacji ksiąg wieczystych jest możliwy dopiero po upływie 70 lat od sporządzenia aktu lub składnika dokumentacji². Przed wejściem w życie ustawy o ponownym wykorzystywaniu informacji sektora publicznego, materiały archiwalne w oparciu o art. 17 ust. 1 ustawy archiwalnej były udostępniane po upływie 30 lat od ich wytworzenia. Jest to istotna zmiana stanu prawnego.

Według środowiska naukowego, aktualnie obowiązujące przepisy są wadliwe, ponieważ nie przewidują możliwości wcześniejszego dostępu do materiałów archiwalnych, gdy jest to uzasadnione potrzebami nauki. Tym samym utrudniają prowadzenie badań naukowych i w sposób nieproporcjonalny ograniczają chronione konstytucyjnie wolności i prawa, wynikające z art. 54 ust. 1, art. 61 ust. 1 i 2 oraz art. 73 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Podstawowe znaczenie w kontekście niniejszej sprawy ma art. 73 Konstytucji, który gwarantuje każdemu wolność badań naukowych oraz wolność korzystania z dóbr kultury.

Nie ulega wątpliwości, że wskazane wyżej prawa i wolności nie mają charakteru absolutnego i mogą podlegać ograniczeniom na zasadach określonych w Konstytucji RP. W tym kontekście powołać należy art. 31 ust. 3 Konstytucji RP, zgodnie z którym ograniczenia w zakresie korzystania z konstytucyjnych wolności i praw mogą być

¹ Akt ten utracił moc w związku z wejściem w życie ustawy z dnia 11 sierpnia 2021 r. o otwartych danych i ponownym wykorzystywaniu informacji sektora publicznego (Dz. U. z 2023 r. poz. 1524), co nie wpłynęło jednak na zakres art. 16b ustawy archiwalnej.

² Analogicznie powyższa kwestia przedstawia się w odniesieniu do dokumentacji spraw sądowych i postępowań dochodzeniowych.

ustanawiane tylko w ustawie i tylko wtedy, gdy są konieczne w demokratycznym państwie dla jego bezpieczeństwa lub porządku publicznego, bądź dla ochrony środowiska, zdrowia i moralności publicznej, albo wolności i praw innych osób. Ograniczenia te nie mogą naruszać istoty wolności i praw. W odniesieniu do zasad udostępniania materiałów archiwalnych, o których stanowi art. 16b ust. 2 pkt 3 i 4 ustawy archiwalnej, z uwagi na ich treść, uwzględnienia wymaga w szczególności prawo do ochrony prawnej życia prywatnego, rodzinnego, czci i dobrego imienia oraz do decydowania o swoim życiu osobistym, o którym stanowi art. 47 Konstytucji RP. Ustawodawca, dokonując wyboru w zakresie sposobu regulacji prawnej kwestii, w której koniecznym jest rozstrzygnięcie konfliktu wartości, winien kierować się zasadą proporcjonalności i ocenić, czy projektowana regulacja ustawowa jest w stanie doprowadzić do zamierzonych przez nią skutków (zasada przydatności), regulacja ta jest niezbędna ze względu na konstytucyjnie usprawiedliwiony cel, z którym jest powiązana (zasada konieczności), a ponadto, czy jej efekty pozostają w odpowiedniej proporcji do ciężarów nakładanych przez nią na obywatela (zasada proporcjonalności sensu stricto).

W mojej ocenie powołane wyżej przepisy ustawy archiwalnej stanowią nadmierną ingerencję w wartości chronione na gruncie art. 54 ust. 1, 61 ust. 1 i 73 Konstytucji RP, istotnie ograniczając możliwość korzystania z ww. praw i wolności. Stąd też będę wdzięczny za przedstawienie stanowiska Pani Minister w tej sprawie.

Z poważaniem

Marcin Wiącek

Rzecznik Praw Obywatelskich

/-wydano i podpisano elektronicznie/

Załączniki:

1. Kopia pisma RPO do MKiDN z 3.10.2023 r.
2. Kopia pisma MKiDN do RPO z 23.10.2023 r. (znak DMP-ZA.050.18.2023.HS).
3. Kopia pisma RPO do MKiDN z 12.02.2024 r.